

๑.๒๕ พะยอม

ชื่อท้องถิ่น	พะยอม พยอม
ชื่ออื่นๆ	แตน (เลย), ยางหยวก (น่าน), กะยอม เชียง เชียง เชียง (เชียงใหม่), พะยอมทอง (ปราจีนบุรี สุราษฎร์ธานี), ขะยอมดง พะยอมดง (ภาคเหนือ), สุกรม (ภาคกลาง), คะยอม ขะยอม (อีสาน), ยอม (ภาคใต้), ขะยอม (ลาว), พะยอมแดง แคน พยอม เป็นต้น
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don
ชื่อพ้อง	<i>Shorea talura</i> Roxb.
ชื่อวงศ์	DIPTEROCARPACEAE
ชื่อสามัญ	White meranti

รหัสพรรณไม้ ๑-๖๓๑๑๙๐๖-๑๓-๐๒๕

จำนวนที่พบ ๖ ต้น

สถานภาพ (IUCN) พบทั่วไป (Least Concern: LC)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยและเอเชีย เช่น ประเทศพม่า ลาว ศรีลังกา และฟิลิปปินส์ จัดเป็นไม้ยืนต้น ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ผลัดใบ มีความสูงประมาณ ๑๕-๒๐ เมตร เส้นผ่านศูนย์กลางของลำต้นอาจยาวถึง ๓๐๐ เซนติเมตร เปลือกต้นมีสีน้ำตาลหรือสีเทาเข้ม แตกเป็นร่องตามยาวและเป็นสะเก็ดหนา ส่วนเนื้อไม้มีสีเหลืองถึงสีน้ำตาล ลักษณะของต้นเป็นทรงพุ่มกลมสวยงามมาก แตกกิ่งก้านจำนวนมาก ถ้าหากปลูกในที่โล่งแจ้งและไม่มีพรรณไม้ใหญ่ชนิดอื่นอยู่ใกล้ ๆ เป็นต้นไม้ที่สวยงามโดยธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องทำการตัดแต่งกิ่งแต่อย่างใด ใบเป็นรูปมนรี ผิวใบเกลี้ยงเป็นมัน โคนใบสอบมน ปลายใบแหลม ขอบเรียบเป็นคลื่น ด้านหลังใบจะมีเส้นใบมองเห็นชัดเจน ใบมีความยาวประมาณ ๑๒-๑๘ เซนติเมตรและกว้างประมาณ ๖-๘ เซนติเมตร ดอก ออกดอกเป็นช่อใหญ่ ออกดอกตามส่วนยอดของต้น ดอกมีสีเหลืองอ่อนและมีกลิ่นหอม ดอกมีกลีบ ๓ กลีบ กลีบดอกเรียบโค้งเล็กน้อย ยาวประมาณ ๔-๖ เซนติเมตร โคนกลีบดอกติดกับก้านดอก มีลักษณะกลม ออกดอกพร้อมกันเกือบทั้งต้น โดยจะออกดอกในช่วยเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ผลแห้งมีปีกแบบ Samara ลักษณะเป็นทรงไข่และกระสวย ยาวประมาณ ๒ เซนติเมตร ช่อนตัวอยู่ในกระพุ้ง โคนปีกมี ๕ ปีก ประกอบด้วยปีกยาวรูปขอบขนาน ๓ ปีก ยาวประมาณ ๘ เซนติเมตร มีเส้นตามยาวของปีกประมาณ ๑๐ เส้น และปีกสั้นมี ๒ ปีก มีความยาวไม่เกิน ๓ เซนติเมตร ในผลมีเมล็ดหนึ่งเมล็ด ออกผลในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเมล็ด และการตอนกิ่ง ซึ่งในปัจจุบันพันธุ์ไม้ชนิดนี้กำลังเริ่มลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ โดยสามารถพบได้ตามป่าเบญจพรรณ แล้งและชื้น หรือป่าดิบแล้งทั่วไป ทุกภาคของประเทศไทยที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๖๐-๑,๒๐๐ เมตร และดอกพะยอมยังเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ด้วย

การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น

• อาหาร

ดอกอ่อนสามารถนำมารับประทานสดได้ หรือนำมาลวกเป็นผักไว้จิ้มกินกับน้ำพริก ใช้ผัดกับไข่ ชุบไข่ทอด หรือนำมารับประทานเป็นน้ำซุปร้อน ๆ โดยนำมาแกงส้มก็ได้เช่นกัน โดยคุณค่าทางโภชนาการของดอกพะยอมในส่วนที่กินได้ต่อ ๑๐๐ กรัม ประกอบไปด้วยคาร์โบไฮเดรต ๗.๒ กรัม, โปรตีน ๔.๔ กรัม, ไขมัน ๑.๑ กรัม, เส้นใย ๒.๘ กรัม, ธาตุเหล็ก ๐.๓ มิลลิกรัม, และธาตุแคลเซียม ๔๖ มิลลิกรัม

• สรรพคุณ

๑) พยอม สรรพคุณของดอกช่วยบำรุงหัวใจ (ดอก)

๒) สรรพคุณสมุนไพรพยอม ดอกใช้ผสมเป็นยาแก้ไข้ (ดอก)

- ๓) ดอกใช้ทำเป็นยาหอมไว้แก้ลม (ดอก)
- ๔) สรรพคุณต้นพยอมช่วยแก้อาการท้องร่วง ท้องเดิน (เปลือกต้น)
- ๕) เปลือกต้นใช้กินแทนหมาก ช่วยแก้ลำไส้อักเสบได้ (เปลือกต้น)
- ๖) เปลือกต้นมีสีสาร Tannin มาก สามารถใช้เป็นยาฝาดสมานแผลในลำไส้ได้ (เปลือกต้น)
- ๗) สรรพคุณพยอมช่วยสมานบาดแผล ชำระบาดแผล ด้วยการนำเปลือกต้นนำมาฝนแล้วทาบริเวณ

บาดแผล

• การใช้ประโยชน์อื่นๆ

๑) ไม้พยอม มีสีเหลืองอ่อนถึงสีน้ำตาล สามารถนำมาใช้ในการก่อสร้างทั่ว ๆ ไปได้ เช่น การทำเสาบ้าน ช่อ รอด ตง พื้น ทำฝา เรือชุด เครื่องบนเสากระโดงเรือ แจว พาย กรรเชียง คราด ครก สาก ลูกหีบ กระต๋อง ตัวถังรถ ซี่ล้อเกวียน กระเบื้องไม้ นำไปใช้ทำหมอนรถไฟ และนำมาใช้แทนไม้ตะเคียนทองเพราะมีลักษณะคล้าย ๆ กัน เป็นต้น

๒) เปลือกต้นสามารถใช้รับประทานกับใบพลูแทนหมากได้

๓) เปลือกต้นและเนื้อไม้นำมาสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ในกระบอกไม้ไผ่ ใส้ร่อนน้ำตาลสดจากต้นมะพร้าว และน้ำตาลจากต้นตาลโตนด

๔) เปลือกต้นหรือไม้ชิ้นเล็ก ๆ นำมาใช้ใส่เครื่องหมักดองเพื่อกันบูดกันเสียได้

๕) ชั้นที่ได้จากต้นพยอมสามารถใช้ผสมกับน้ำมันทาไม้ ยาแนวเรือได้

๖) เปลือกต้นมีสารแทนนินชนิด Pyrogallol และ Catechol ในปริมาณสูง จึงนิยมนำมาใช้ในอุตสาหกรรมฟอกหนัง

๗) พยอมเป็นต้นไม้ที่สามารถปลูกได้ดีในที่แล้ง ซึ่งอาจปลูกไว้เพื่อความสวยงามให้ร่มเงาตามบ้านเรือนก็ได้ และดอกยังมีความสวยงามมาก แต่จะออกดอกปีละครั้ง และออกดอกพร้อมกันทั้งต้นดูสวยงามมาก

๘) คนไทยโบราณเชื่อว่า บ้านใดที่ปลูกต้นพยอมไว้ประจำบ้าน จะช่วยทำให้คนในบ้านมีนิสัยที่อ่อนน้อม เพราะคำว่าพยอมมีความหมายว่า การยินยอม ตกลง ผ่อนผัน หรือประนีประนอมนั่นเอง และยังเชื่อว่าจะช่วยทำให้ไม่ขัดสนในเรื่องต่าง ๆ รวมไปถึงเรื่องเงินทองด้วย เพราะจะทำให้ผู้คนต่างให้ความเห็นใจนั่นเอง โดยการปลูกเพื่อเอาคุณนั้นให้ปลูกไว้ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือและควรปลูกในวันเสาร์

ภาพที่ ๒๕ แสดงลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของ พะยอม

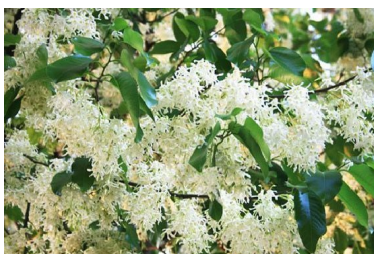
ลักษณะวิสัย

ลำต้น

ใบ

ดอก

ผล

แหล่งอ้างอิง : เมดไทย. (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๓). “พะยอม สรรพคุณและประโยชน์ของต้นพะยอม ๑๖ ข้อ ! (พยอม)”. <https://medthai.com/พะยอม/>